

Herziening vragenlijst Veiligheidsmonitor

Elke Moons

projectnummer	PR000488 SER 09 april 2021
samenvatting	Overzicht wijzigingen VM2019 -> VM2021
trefwoorden	wijziging; trendbreuk

1. Inleiding

Door de Raad van de Veiligheidsmonitor werd in 2018 (sinds 2005 het eerste jaar zonder een jaarlijkse VM) een eerste stap gezet richting herontwerp van de Veiligheidsmonitor door akkoord te gaan met het doorvoeren van beperkte, maar gewenste wijzigingen, in de vragenlijst van de VM 2019. Waar mogelijk moesten methodebreuken hierbij worden voorkomen. Omdat de wensen voor het wijzigen van de vragenlijst groter waren, is destijds ook aangegeven om een verdere revisie van de vragenlijst door te voeren voor de VM 2021.

Gelijktijdig met het verder doorvoeren van vragenlijstwensen, is de Raad ook akkoord gegaan om het huidige design van de Veiligheidsmonitor nader onder de loep te nemen en mogelijke veranderingen in het onderzoeksdesign voor 2021 gelijktijdig door te voeren. Hierbij wordt gedacht aan een forsere reductie van papier (nu 45% van de respons) vanwege hogere onderzoekskosten die dit met zich meebrengt maar ook vanwege milieuaspecten en toekomstbestendigheid. Bovendien is afgesproken dat de methodebreuken die dit met zich mee zal brengen voor lief genomen worden, maar er wordt maximaal getracht om – via een dubbeldraai van het oude design in 2021 – deze terug te kunnen leggen op de cijfers van voorgaande jaren waar mogelijk.

In augustus 2019 is er een eerste bijeenkomst geweest van de werkgroep ‘herziening vragenlijst Veiligheidsmonitor’, met als doel om richting te geven aan de kaders voor het doorvoeren van inhoudelijke aanpassingen zoals die door de Raad voorgesteld zijn. Suggesties voor het herzien van de vragenlijst, alsmede een door CBS opgesteld visiedocument Veiligheidsmonitor (waar was de VM ook al weer voor opgericht), zijn daarna vastgesteld in twee opeenvolgende vergaderingen van de Raad, waarna de werkgroep zich in 2020 verder gebogen heeft over de definitieve uitwerking van de

vragenlijst. De wijzigingen voor de vragenlijst zijn in de vergadering van de Raad van 19-12-2020 opgeleverd en daar goedgekeurd en vastgesteld.

Dit document is een samenvatting van het door de Raad voor de Veiligheidsmonitor geaccordeerde advies herziening vragenlijst.

Achtergrond

De vragenlijst van de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM) is een product van samenvoeging van drie verschillende onderzoeken (POLS, PMB en L&V). De vragenlijst wordt sinds 2005 – onder de naam Veiligheidsmonitor Rijk – landelijk afgenomen (in eerste instantie op kleine schaal en vanaf 2006 op grotere schaal). Vanaf 2008 wordt de vragenlijst, na een ingrijpende herziening van de vragenlijst en het design, integraal op zowel landelijk als lokaal niveau afgenomen onder de naam Integrale Veiligheidsmonitor.

In 2009 is de vragenlijst tussentijds aangepast op een aantal tekstuele of lay-out technische (als trendbreukneutraal beschouwde) punten. Alleen één blok (preventie I) is in zijn geheel aangepast vanwege de onduidelijke en op meer manieren te interpreteren vraagstelling.

Na een aantal edities van de IVM is gebleken dat ook de huidige opzet en methodologie van de IVM leidt tot instabiliteit van het instrument. De Raad voor de Veiligheidsmonitor heeft daarom in 2011 besloten tot een grootschalige doorontwikkeling van de IVM.

Na de wijzigingsronde in 2012 is de vragenlijst IVM nog verscheidene keren geagendeerd in de Raad voor de Veiligheidsmonitor (RVM).

Door die Raad werd in 2018 (sinds 2005 het eerste jaar zonder een jaarlijkse VM) een eerste stap gezet richting herontwerp van de Veiligheidsmonitor door akkoord te gaan met het doorvoeren van beperkte, maar gewenste wijzigingen, in de vragenlijst van de VM 2019. Waar mogelijk moesten methodebreuken hierbij worden voorkomen. Omdat de wensen voor het wijzigen van de vragenlijst groter waren, is destijds ook aangegeven om een verdere revisie van de vragenlijst tegelijk met een wijziging voor het design onder regie van het CBS door te voeren voor de VM 2021.

Voor de herziening van de vragenlijst is een werkgroep vragenlijst ingesteld waarin de volgende partijen vertegenwoordigd zijn: CBS, Ministerie van J&V (zowel vanuit DGPol als DGRR), G40, G4, WODC en Politie.

Inventarisatie VM 2021

De werkgroep vragenlijst is in 2018 reeds gestart met een inventarisatie van noodzakelijke en wenselijke wijzigingen, in 2019 heeft dit verder vorm gekregen. Grosso modo heeft de inventarisatie tot de volgende aan te pakken punten geleid:

- Slachtofferschap: uitbreiding en actualisatie van de vragen rond cybercrime; vraagstelling verduidelijkt bij woninginbraak (wanneer is iets een poging tot inbraak?) en diefstal van verschillende soorten voertuigen; uitbreiding van de detailvragen m.b.t. financiële en emotionele schade en bij vragen met een geweldscomponent inclusief fysieke letsels; slachtofferschap in afgelopen 5 jaar en 12 maanden in 1 vraag gesteld, waarbij we door de vraagstelling het telescoping effect proberen tegen te gaan om overschatting te voorkomen.
- Buurtproblemen/overlast: toevoegen van een aantal buurtproblemen die vaker genoemd werden bij de open vraagstelling van afgelopen jaar, alsook het item verwarde personen.
- Politie en gemeente: vragen verduidelijkt en sommige zijn weggefallen.
- Achtergrondkenmerken: toevoeging van vraag naar sociale weerbaarheid om een betere duiding te kunnen geven aan o.a. onveiligheidsgevoelens en uniformeren van bepaalde achtergrondkenmerken binnen het CBS (religie- en onderwijsvragen).
- Eenvoudiger taalgebruik (B1-niveau).
- Uniformeren van verschillende vragenblokken voor wat betreft lay-out, antwoordopties etc.

Opbouw advies

De werkgroep vragenlijst heeft een advies uitgebracht aan de RVM met daarin de voorgestelde wijzigingen inclusief inhoudelijke onderbouwing¹. De RVM is met alle wijzigingen akkoord gegaan.

De wijzigingen worden per vragenblok gepresenteerd. De nummeringen en benamingen van de vragenblokken en de vragen komen overeen met de vragenlijst die tot en met 2019 is gebruikt (zie bijlage 1 VM 2019).

De voorstellen in dit advies zijn in zo concreet mogelijke vraagstellingen voor de nieuwe vragenlijst vertaald. De werkgroep vragenlijst wil hierbij echter wel opmerken dat de nieuwe vragenlijst nog gebouwd en getest moet worden. Dit kan op onderdelen nog leiden tot kleine wijzigingen.

Opdat een ieder zich een beeld kan vormen van een mogelijke nieuwe vragenlijst (lengte, opbouw etc.), zijn de voorgestelde wijzigingen reeds uitgewerkt in de lay-out van de huidige vragenlijst (zie bijlage 2 en 3).

Zodra de nieuwe vragenlijst definitief is, wordt deze op www.veiligheidsmonitor.nl gepubliceerd.

Opdat een ieder zich een beeld kan vormen van de nieuwe vragenlijst (lengte, opbouw etc.), hebben we - dankzij I&O research - alvast een schriftelijke voorbeeldvragenlijst gereed. Het is echter niet de bedoeling dat deze vragenlijst ook op papier afgenomen wordt, dit is enkel ter illustratie van de vragen.

---

¹ Het advies inclusief inhoudelijke argumentatie is op te vragen bij het CBS.

2. Wijzigingen en toelichting

Er wordt bij verschillende vragen aan respondenten gevraagd om na te denken over de afgelopen 12 maanden, m.a.w. dus ook tijdens de Covid-19 pandemie. Dit kan effecten hebben op de resultaten, er spelen dus drie aspecten die een trendbreuk in de cijfers kunnen veroorzaken: verandering in design, verandering in vragenlijst en meting met referentieperiode gedurende de Covid-19 pandemie.

Door deze veranderingen is in principe op meerdere aspecten een trendbreuk mogelijk. Dit valt erg moeilijk in te schatten. Waar we impact op bestaande variabelen verwachten, wordt dit aangegeven, dit wil echter niet zeggen dat er voor de niet genoemde variabelen geen trendbreuk zal optreden (zie ook paragraaf 3).

Na controle persoonsgegevens

Wijziging 1: Vraag naar huishoudgrootte is naar voren gehaald en komt nu na de controle vragen

BLOK 1   Leefbaarheid Woonbuurt

Wijziging 2: Aanpassing eerste stellingenblok over fysieke leefbaarheid naar directe beoordeling vanuit de respondent (Hoe tevreden of ontevreden bent u over...?); concretisering voorzieningen (bv. stoepen en straten i.p.v. wegen en paden) en voorbeelden bij voorzieningen voor jongeren

Wijziging 3: Kleine aanpassing in stelling over saamhorigheid

Wijziging 4: Inkorting vraagstelling over rapportcijfer leefbaarheid woonbuurt

BLOK 2 Beleving overlast in de buurt

Wijziging 5: Een paar vraagteksten zijn vereenvoudigd. Bij vernielingen zijn bushokjes weggehaald en bij parkeerproblemen is 'drukte' aangepast naar 'te weinig plaatsen'.

Wijziging 6: De items 'stankoverlast' en 'geluidsoverlast' zijn toegevoegd en ook is een vraag over verwarde personen opgenomen.

Wijziging 7: Drugsgebruik en drugshandel zijn uit elkaar gehaald.

Bovenstaande wijzigingen hebben wellicht impact op de respectievelijke items alsook op de overkoepelende termen van fysieke verloedering, sociale overlast en verkeersoverlast.

BLOK 3 Veiligheidsbeleving

Wijziging 8: Meer nuance in de antwoordmogelijkheden bij vermijdingsgedrag: 'zelden of nooit' zijn nu twee mogelijke antwoordcategorieën

Wijziging 9: 'Heeft u het idee dat de criminaliteit in uw buurt in de afgelopen 12 maanden is toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?' i.p.v. 'Denkt u dat de criminaliteit in uw buurt in de afgelopen 12 maanden is toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?'

Wijziging 10: Kleine tekstuele wijzigingen.

BLOK 4 Slachtofferschap

Onderstaande wijzigingen hebben wellicht impact op de slachtoffervragen en de detailvragen die erop volgen.

Algemene wijzigingen

Wijziging 11: Alle vragen zijn enkel van toepassing op de respondent (niet meer op het huishouden)

Wijziging 12: 5-jaars vragen zijn opgenomen als antwoordcategorie in de eerste vraag naar een delict

Wijziging 13: wegvallen exacte maand vraag

Wijziging 14: toevoegen vragen naar materiële en immateriële schade en lichamelijk letsel

Wijziging 15: melding, aangifte en reden geen melding of aangifte

Wijzigingen per specifiek delict/voorval (traditionele criminaliteit)

Woninginbraak

Wijziging 16: verduidelijking poging tot inbraak

Diefstal uit/vanaf de auto/autodiefstal

Wijziging 17: Twee filtervragen 'uit de auto' en 'vanaf de auto', maar tezamen met vraag naar autodiefstal zichtbaar

Fietsdiefstal

Wijziging 18: toevoegen elektrische fiets, ook in de telling naar frequentie

Diefstal andere motorvoertuigen en zakkenrollerij en beroving

Geen andere wijzigingen dan die hierboven reeds genoemd werden.

Overige diefstallen/vernielingen

Wijziging 19: naar voren halen vraag overige diefstallen en meteen daarna vraag naar vernielingen

Gewelddelicten: mishandeling/bedreiging/geweld met seksuele bedoelingen

Wijziging 20: 3 filtervragen i.p.v. 1 filtervraag wegens vermoeden van onderschatting gewelddelicten

Wijziging 21: Extra categorie 'Plek van het voorval'

Wijziging 22: Uitbreiding dader bij gewelddelicten

Wijziging 23: Uitbreiding lichamelijke gevolgen

Wijziging 24: Ook online bedreiging wordt gemeten

Algemene aspecten en wijzigingen online criminaliteit

Vragen over cybercrime / online criminaliteit maken al sinds 2012 deel uit van de VM. Het onderwerp is echter zo complex / uitgebreid, dat dit het beste onderzocht kan worden in een apart onderzoek naar digitale veiligheid. Hier wordt vanaf 2022 budget voor vrij gemaakt.

Om toch een eerste beeld te krijgen van slachtofferschappen van online criminaliteit en deze te kunnen linken aan de meer traditionele vormen van criminaliteit wordt vanaf de Veiligheidsmonitor 2021 de prevalentie van een aantal delicten toch ook hier uitgevraagd. Om de vragenlijst niet te lang te maken, was het echter wel nodig om concessies te doen m.b.t. het aantal soorten delicten. We hebben daarom bijv. de vragen over “phishing” samengevat tot één blok/onderwerp. Daarentegen is wel mogelijk om aan slachtoffers meer details te vragen; dit heeft weinig invloed op de totale duur van de vragenlijst en door het wegvallen van PAPI hoeven we geen rekening meer te houden met het aantal pagina’s.

Voor de vragen naar online criminaliteit worden veelal dezelfde vragen gesteld als bij de traditionele delicten: denk aan de filtervraag (om telescoping tegen te gaan), materiële en immateriële schade (en eventuele emotionele gevolgen) en aangiftgedrag.

Het probleem met online criminaliteit is dat veel type delicten elkaar kunnen overlappen. Bijv. het hacken van een computer kan leiden tot identiteitsdiefstal of chantage met naaktfoto’s. In dat geval mogen respondenten dit gewoon 2x opgeven. Bij “Bankfraude” en “Identiteitsdiefstal” geven we dit dan ook expliciet aan in de vraagtekst (m.b.v. een imputatie).

Wijziging 25: nu ook vragen naar frequentie

Wijziging 26: tegelijkertijd met ander voorval

Wijzigingen per specifiek delict/voorval (online criminaliteit)

Aan- en verkoopfraude

Wijziging 27: Vraagstelling ‘aan- en verkoopfraude’ verduidelijkt

Hacken

Wijziging 28: Onderscheid hacken account of hacken apparaat; onderscheid tussen privé en zakelijk gebruik; toestaan ‘weet niet’

Phishing

Wijziging 29: nieuwe vraag

Fraude in het betalingsverkeer

In 2019 maakte dit nog deel uit van het delict-blok identiteitsfraude, nu hebben we beide vormen duidelijk uit elkaar gehaald voor 2021.

Wijziging 30: Toevoeging in de filtervraag

Identiteitsfraude

Geen andere wijzigingen dan die hierboven reeds genoemd werden.

Interpersoonlijke delicten

Wijziging 31: Toevoeging vraag over sextortion en uitbreiding pesten en stalken met offline variant

Overige delicten en toelichting

Wijziging 32: Toevoegen blok overige delicten en toelichting

BLOK 5   Tevredenheid laatste politiecontact

Wijziging 33: Ontdubbeling vraag 'Contact gehad met politie'

Wijziging 34: Bij reden contact nog maar 1 keer aangifte als antwoordcategorie

Wijziging 35: Toevoeging categorie bij 'Hoe contact gehad met politie'

Wijziging 36: Betere routing en logischer vraagstelling over tevredenheid bij bekeuring/waarschuwing

Waar wijzigingen zijn doorgevoerd en categorieën zijn toegevoegd of verdwenen worden uiteraard trendbreuken verwacht.

BLOK 6   Functioneren politie in de buurt

Vragen over het functioneren van de politie bleken in het verleden al lastig te beantwoorden voor respondenten omdat de meeste mensen niet in contact komen met de politie. Over de politie in het algemeen heeft men soms (door berichten op het nieuws) wel een mening, maar in de buurt wordt een stuk lastiger. Vooral als men geen duidelijk beeld heeft van wat precies de buurt is waarin men woont (denk bijv. aan dorpen). Om die reden is er bij de vorige wijzigingen van de VM in 2012 voor gekozen om bij non-respons (= kan dit niet beoordelen) op de tevredenheidsvraag in het begin van het blok, de rest van het blok over te slaan.

Bij de politie in de buurt gaf in 2019 48% van de respondenten geen oordeel te kunnen geven, bij de politie in het algemeen was dit 36%. Daarnaast was de item non-respons op de stellingen erg hoog (tussen de 4,5% en de 23% bij buurt en tussen de 7,5% en 18% bij algemeen) waardoor er nog een kleine groep respondenten overbleef.

Voor de politie zijn deze vragen echter heel belangrijk omdat ze de enige indicatie zijn voor de mening van de bevolking over het functioneren van de politie. Vanuit de adviesgroep is geopperd om de vragen over Buurt en Algemeen te combineren, de Raad gaf echter aan dat de blokken wel gesplitst moeten blijven. Om respondenten die echt geen oordeel kunnen geven niet te belasten, is er voor gekozen om de werkwijze met de filtervraag te behouden. Daarnaast zijn de stellingen ingekort en verduidelijkt.

Door wijzigingen in bestaande vragen worden trendbreuken verwacht. Van de bestaande schaalscores ('optreden' en 'beschikbaarheid') blijft geen enkele nog volledig overeind doordat veel items zijn weggevallen, dan wel (deels) vervangen door anderen. Er kunnen wel nieuwe – deels vergelijkbare – schaalscores opgesteld worden, maar deze kunnen niet in de tijd terug gelegd worden. Dit is de start van een nieuwe reeks.

Wijziging 37: Toevoegen vraag over zichtbaarheid politie

Wijziging 38: Samenvoegen van twee stellingen-tabellen tot 1 tabel

BLOK 7   Functioneren politie in het algemeen

Door wijzigingen in bestaande vragen worden trendbreuken verwacht. Van de bestaande schaalscores ('vertrouwen', 'crimefighter', 'communicatie' en 'wederkerigheid') blijft geen enkele nog volledig overeind doordat veel items zijn weggevallen, dan wel (deels) vervangen door anderen. Er kunnen wel nieuwe – deels vergelijkbare – schaalscores opgesteld worden, maar deze kunnen niet in de tijd terug gelegd worden. Dit is de start van een nieuwe reeks.

Wijziging 39: Aanpassen en verwijderen van stellingen

BLOK 8   Functioneren gemeente

Door wijzigingen in bestaande vragen worden trendbreuken verwacht.

Wijziging 40: Toevoeging vragen naar zichtbaarheid en tevredenheid met functioneren van gemeentelijke handhavers

Wijziging 41: Actiever formuleren eerste stelling

BLOK 9   Preventie

Op de twee reeds aanwezige vragen worden trendbreuken verwacht.

Wijziging 42: Toevoegen vraag naar digitale preventie

Wijziging 43: Wijziging vraag buurtvoorzieningen

Wijziging 44: Toevoeging categorie 'altijd' bij fysieke preventiemaatregelen en kleine wijziging in een antwoordcategorie

BLOK 10   Onveilige plekken

Dit blok komt volledig te vervallen. Gemeenten gaven aan dat dit blok weinig toevoegt omdat de antwoorden (bv. 'in de buurt van het station') vaak open deuren zijn.

BLOK 11   Respectloos gedrag

Wijziging 45: Uitbreiding antwoordcategorieën bij respectloos gedrag

Wijziging 46: Toevoeging vragen naar discriminatie

Wijziging 47: Toevoeging vragen sociale weerbaarheid

BLOK 12   Achtergrondkenmerken

Wijziging 48: Aanpassing vraagstelling onderwijs

Wijziging 49: Aanpassing vraagstelling religie

Wijziging 50: Kleine aanpassing antwoordcategorieën maatschappelijke positie

Wijziging 51: Aanpassing antwoordcategorieën Seksuele oriëntatie

3. Parallelonderzoek: methodebreuk

Bij een wijziging van vragenlijst en/of design is een methodebreuk onvermijdelijk. Als bovenstaande aanpassingen in de vragenlijst en design worden doorgevoerd zal er sprake zijn van een trendbreuk. Het feit dat de referentieperiode van verschillende vragen loopt tijdens de Covid-19 pandemie kan hier bovendien nog een schepje bovenop doen. De verwachting is dat de gevolgen van de vragenlijstveranderingen groter zijn dan de veranderingen in het design. Veranderingen in de vragenlijst kunnen ook leiden tot contexteffecten die bij vragen verderop in de vragenlijst (eventueel zelfs vragen die niet gewijzigd zijn), toch veranderende patronen doen opduiken. Er is in de Raad gezegd dat men deze trendbreuken nu in 2021 voor lief neemt, anders kan men immers nooit wat wijzigen/verbeteren. Maar de hoop werd wel geuit dat het instrument nu weer meerdere jaren stabiel gehouden kan worden. Net als bij voorgaande wijzigingen is ook nu weer vanuit de adviesraad met nadruk gewezen op het belang van het in stand houden van de tijdreeksen voor beleidsmatige besluiten die aan de uitkomsten van de Veiligheidsmonitor worden ontleend, uiteraard waar mogelijk.

Om de methodebreuk goed in kaart te kunnen brengen is een parallelonderzoek op basis van het huidige CAWI-PAPI design noodzakelijk, naast de uitvoering van het nieuw te volgen Cawi- only design. Voor het adequaat in kaart brengen van de onderzoeksverschillen in schattingen op landelijk niveau is naar verwachting een respons van 7 à 8 duizend personen van 15 jaar en ouder noodzakelijk. Veel gebruikers van de Veiligheidsmonitor werken echter met uitkomsten op (laag)regionaal of gemeentelijk niveau. Ook op dit niveau is het dus van groot belang om ontwikkelingen te kunnen blijven monitoren. Om op lagere niveau uitspraken te kunnen doen over de omvang van de methodebreuken is een substantieel groter parallelonderzoek noodzakelijk. Dit is erg kostbaar. CBS adviseert om naast het landelijke parallelonderzoek analyses uit te voeren met behulp van kleine domeinschatters. Resultaten van deze methodebreuken op landelijk en sub-regionaal niveau worden naar verwachting gepubliceerd gezamenlijk met het verschijnen van de resultaten van de VeiligheidsMonitor 2021 in maart 2022. Resultaten op (laag)regionaal of gemeentelijk niveau worden verwacht in Q3-Q4 2022.

Om de effecten van de veranderde vragenlijst en de designaanpassingen separaat te kunnen schatten zou een veel groter paralleltraject nodig zijn. Voor het continueren van de tijdreeksen is dit echter niet nodig.

Bijlage 1

Vragenlijst VM2019

Vragenlijst
VM2019.pdf

Bijlagen 2 en 3

Vragenlijst 2021 en routing

Vragenlijstschem
VM 2021 v.3.8.docx

Routeschema VM
2021 v.3.8.pdf